

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 29 Volume: 7 Issue: 29

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

HÜKÜMET PROGRAMLARINDA TÜRKİYE'NİN AET'YE BAKIŞI (1970'LER)

TURKEY'S VIEW TO ECC IN THE GOVERNMENT PROGRAMMES (1970's)

Ekrem Yaşar AKÇAY*

Öz

Avrupa Birliği (AB), Türkiye için önemli bir konu olmuştur. Çünkü Avrupa Birliği, Türkiye için Batılılaşmanın ya da Modernleşmenin bir aracı olarak görülmüştür. 1959'dan günümüze kadar, özellikle 1970'ler, ordu, bakanlıklar, sivil toplum kurumları ve siyasi partiler gibi pek çok kurumun olumlu ya da olumsuz görüşüne rağmen, AB konusu gündemde kalmaya devam etmiştir. Fakat, bu kurumların görüşleri içinde hükümet programlarını da incelemek faydalı olacaktır. Zira hükümet Programı, devletin politikalarını gerçekleştirirken kullandığı önemli bir yol haritasıdır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye, Modernleşme, Batılılaşma, Hükümet Programları.

Abstract

European Union (EU) has become an important subject for Turkey. Because EU is an implement of Westernisation or Modernisation for Turkey. From 1959 to present, especially 1970's, despite a lot of opinions that have given by military, ministries, civil society organisations and political parties, this subject has continued to be on the agenda. But in these opinions of organisations, it will be beneficial to examine the government programmes. Because the government programme is an important course of action that achieves the state's policies.

Keywords: European Union, Turkey, Modernisation, Westernisation, Government Programmes.

Giriş

"*Sui generis*" (*eşi benzeri olmayan*) bir yapı olarak ortaya çıkan ve önemini koruyan Avrupa Birliği, pek çok ülke için olduğu gibi Türkiye için de ekonomik, politik, sosyal, v.b. açılardan önemli olan bir aktördür.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan bu yana Batı ile entegrasyon içine girip gelişme, kalkınma ya da çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak isteyen Türkiye, kurulduğu andan itibaren Batı kanadında yer almaya, Batı kurumlarına katılmaya özen göstermiştir. Bu anlamda da Avrupa Birliği, Türkiye'nin siyasi ve ekonomik yapısı da göz önüne alındığında önemini artırmıştır. Ancak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma çabası, inişli çıkışlı bir süreç yaşanmasına neden olmuştur.

Öyle ki, 31 Temmuz 1959'da başvurusunu yapan Türkiye, günümüzde hâlâ Topluluğa üye olma çabası içinde olup o günden bugüne yaşanan olaylarla süreç, tıpkı bir yılan hikayesine dönüşmüştür.

* Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

12 Eylül 1963'te imzalanan Ankara Anlaşması ile hukukî zemine oturan ilişkiler, Hazırlık, Geçiş ve Son Dönem olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. 1964'te başlayan ve 1967'ye kadar devam eden Hazırlık Dönemi bitmiş ve Geçiş Dönemine ilişkin çalışmalar başlamıştır. Gerek iç, gerekse dış unsurlar nedeniyle aceleci davranılan bu dönem, 1970'te Katma Protokol'ün imzalanmasıyla yerini Geçiş Dönemine bırakmıştır.

1970'leri kapsayacak olan çalışmamızda, bu dönemde hem Türkiye'de hem de Toplulukta önemli değişikliklerin, dönüşümlerin ya da gelişmelerin yaşandığını görmek mümkündür. Türkiye'de 12 Mart Muhtırası, ekonomik ve politik sebeplerle istikrarsızlıklar yaşanırken, Topluluk, 1973'te ilk kez genişlemeye gitmiş ve İngiltere, Danimarka ve İrlanda birliğe kabul edilmişlerdir.

Bununla birlikte, önemli konulardan birisi de 1974'te Yunanistan'ın Cunta yönetiminden kurtulup tekrar demokrasiye dönmesi ve 1975'te Topluluğa tam üyelik için başvurması olmuştur. Ayrıca, bu dönemin Türkiye'nin kaderinin değiştiğine yönelik iddialar da söz konusudur. Çünkü Yunanistan ile Topluluk arasında ilişkiler tekrar başlamışken Türkiye ilişkileri koparmaya başlamıştır. Böylesi karmaşık bir süreç içinde çalışmamız 1970'li yıllarda hükümet programları ışığında Türkiye'nin AET'ye bakışı ele alınmaya çalışılacaktır.

1. 1970'li Yıllarda Kurulan Hükümetler ve Mensubu Buldukları Partiler

Hükümet Programı, hükümetin görevde bulunduğu süre içinde neler yapmak istediğini açıkladığı programdır. Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanan program, hükümetin kuruluşundan başlayarak bir hafta içinde Başbakan tarafından TBMM'ye okunur.

1970-1980 arasında 12 tane hükümetin görev aldığı görülmektedir. Bu hükümetler içinde yer alan siyasî partilere bakıldığında zaman, ilk olarak III. Demirel Hükümetinde Adalet Partisi bulunmaktadır. I., II. Erim Hükümetleri ve Irmak Hükümeti, partiler üstü hükümetlerdir. Bununla birlikte Melen Hükümetinde AP, CHP, MGP; Talu Hükümetinde AP, CGP, MGP; I. Ecevit Hükümetinde CHP ve MSP; IV. Demirel Hükümetinde AP, CGP, MGP, MSP, MHP; II. Ecevit Hükümetinde CHP; V. Demirel Hükümetinde AP, MGP, MSP, MHP; III. Ecevit Hükümetinde CHP, CGP ve DP; son olarak ise VI. Demirel Hükümetinde ise AP bulunmaktadır.

2. Hükümetlerin AET'ye Bakışları

III. Demirel Hükümeti

06.03.1970-26.03.1971 tarihleri arasında görev yapan III. Demirel Hükümeti için AET ile ilişkiler önemli görülmüştür. Öyle ki, ekonomik, sosyal ve politik alanda gün geçtikçe önem kazanan Toplulukla, Türkiye'nin menfaatlerine uygun bir ilişki yürütülmesi amaçlanmıştır. Bu anlayışla yürütülen Geçiş Dönemi müzakerelerinin de bir kesinliğe ulaştırılması düşünülmüştür. Bu sayede, Türkiye'nin ulaşacağı bu ilerleme ile ekonomik ve kalkınma açısından büyük bir avantaj sağlayacağı dile getirilmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

I. Erim Hükümeti

26.03.1971-11.12.1971 arasında görev yapan Ferit Melen Hükümeti, Atatürk'ün çizdiği ilkeler doğrultusunda bir dış politika izleyeceğini ifade etmiştir. Melen Hükümeti, Batı ile ilişkileri son sürat sürdürmeyi dile getirirken AET ile 1970'de yapılan Geçiş Dönemi anlaşmalarının yürürlüğe girmesinden dolayı yapılan eleştirileri kabul ederek bu anlamda söz konusu belgelerin bir an önce incelenip hızlı bir iyileştirmeye gidilerek, AET ile ilişkilerin devam etmesi yönde çaba sarf edileceğini dile getirmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

II. Erim Hükümeti

11.12.1971- 22.05.1972 tarihleri arasında görev yapan II. Erim Hükümeti, 12 Mart 1971 Muhtırası sonrası kendisinin liderliğinde oluşturulan partiler üstü hükümetin 3.12.1971'de istifa etmesinden sonra dönemin Cumhurbaşkanı tarafından tekrar göreve getirilmiştir. Bu hükümet dış politikaya Atatürk ilkelerinin yön vermeye devam edeceğini söylemiş ve BM, Avrupa

Konseyi, Ortak Pazar gibi kuruluşlarının çalışmalarına faal ve yapıcı biçimde katılacaklarını söylemiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

Hükümet, AET ile Geçiş Dönemi Sürecinde uygulanacak belgelerin onaylanmasına ilişkin kanunun Meclis tarafından kabul edildiğini, ticarî hükümlerin de 1 Eylül 1971’de yapılan geçici anlaşma ile yürürlüğe konduğunu söylemiştir. Bu belgelere ülke için elverişli olan imkânların eklenmesi yolunda önemli adımlar atılmış olup devamının geleceği, Toplulukla ilişkilerin somutlaşacağı çalışmalar yapılacağı dile getirilmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

Melen Hükümeti

22.05.1972-15.04.1973 arasında görev yapan Ferit Melen Hükümeti, Erim Hükümetlerinin yoğun çaba ve çalışmalarına rağmen, ülkenin 12 Mart Muhtırası’ndan dolayı yaşadığı bunalımdan hala kurtulamadığını ifade etmiş ve böyle bir ortamda hükümetinin kurulduğunu söylemiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>)

Melen Hükümeti, Türkiye’nin Avrupalılar arası örgütlere en başından beri, iyi niyetle, yapıcı ve gerçekçi bir tutumla katıldığını ya da katılmak istediğini söylemiştir. Bu anlamda Hükümet, AET ile ortaklığa büyük önem vermiştir. Altı’ların On’lar haline dönüşmemesi nedeniyle meydana gelen yeni duruma en iyi şekilde uyum sağlanacağı hususunda gereken özenin yapılacağı söylenmiş ve tam üye olmadan Katma Protokol’ün yapılmasından dolayı millî sanayinin gelişmesine engel olacak şeylerle karşılaşılması için gerekeni yapacaklarını söylemiştir. Bununla birlikte gelişmekte olan Topluluğun siyasî alanda da bir gelişme gösterme eğilimi ve girişimleri dikkatle izlenip gerekli tedbirler alınacaktır. (<http://www.tbmm.gov.tr> , 2012)

Talu Hükümeti

15.04.1973-26.01.1974 arasında görev yapan Naim Talu hükümeti, AET ile girilen ortaklık ilişkisine büyük önem verdiğini söylemekle birlikte, Toplulukla olan politik ve ekonomik ilişkilerin Topluluğa tam üye olma hedefine uygun olacak bir anlayışla sürdürüleceğini belirtmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

I. Ecevit Hükümeti

26.01.1974’ten 17.11.1974’e kadar görevde bulunan I. Ecevit Hükümeti, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi koalisyonu ile kurulmuştur. Hükümet, AET ile olan ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütülmesine devam etmekle birlikte, geçiş dönemini düzenleyen protokoller yeniden ele alınacak Topluluğun ortaklık dışı bir şekilde diğer ülkelerle kurduğu ilişkiler derinlemesine ele alınacak ve Türkiye’ye en uygun şeyin yapılması için gerekenin yapılacağını belirtmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

Irmak Hükümeti

17.11.1974-31.03.1975 arasında görev alan Irmak Hükümeti, uluslararası konjonktürde “yumuşamanın” (*detente*) devam etmesi ve kuvvetli temellere dayandırılması için gerekli faaliyetlere içtenlikle katılacağını bildirmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

Hükümet, bu ortam içinde AET ve Türkiye’ye sağlanan olanakların bir an önce düzeltilmesine gayret gösterecektir. Bununla birlikte, AET ile ilişkilerde Türkiye ile benzerlik gösteren diğer ülkelere verilmiş ya da verilecek tavizler, kendi aleyhine işleyen bir nitelik taşımaktadır. Bu yüzden Topluluğun dış ticaret politikası dikkatle incelenerek gerekli düzenlemeler yapılacaktır. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

IV. Demirel Hükümeti

31.03.1975-21.06.1977 arasında görev yapan IV.Demirel Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti’nin barışçı, ittifaklarına sadık, karşılıklı haklara saygı esasına dayalı iyi komşuluk ve dostluk münasebetleri kurmaya önem veren millî politikasını dikkatle devam ettireceğini

belirtmiştir. Bununla birlikte milletlerarası ortamda yaşanan değişikliklere uyabilmek için gerekli kararları ve tedbirleri almaya da özen göstereceğini dile getirmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

Hükümet, AET ile olan ilişkilerin milli menfaatlere uygun olarak yürütülmesine özen göstereceğini söylemiştir. Bu anlamda Türkiye, AET'nin kendisine sağladığı olanaklar çerçevesinde iç piyasaya dönük sanayileşmenin getireceği sakıncaları gidermek ve dışa, yani büyük tüketici kitlesine dönük ve dış rekabet gücü olan bir sanayileşmeyi sağlamak için gerekli adımları atacaktır. Bununla birlikte, AET ve üye ülkelerle ortaklığın ekonomik kalkınma ve sanayileşmeyi sağlayacak şekilde yürütülmesine özen gösterilmekle birlikte, Topluluğun üçüncü ülkelerle kurduğu ilişkiler yüzünden azalan marjı genişletmek için çaba sarf edilecektir. Ayrıca AET ülkelerinde çalışan işçilerin katkıları üzerinde hassasiyetle durulacak ve bu katkılarının artması için onların sosyal güvenlik haklarının Topluluk düzeyinde gerçekleştirilmesi için gerekli adımlar atılacaktır. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

II. Ecevit Hükümeti

21.06.1977-21.07.1977 arasında görev alan II. Ecevit Hükümeti, uluslararası kuruluşların, yabancı kuruluşların dış ekonomik ilişkilerde kararlı, sağlam bir hükümet yerine birkaç hükümet gördüğünü, bu yüzden de mesela AET ile ilişkilerin askıda kaldığını belirtmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012) Hükümet, geçmişte tıkanıklık yaşayan Türkiye-AET ilişkilerini ulusun ve ekonominin yararına bir çözüme ulaştırmak için gereken girişimleri bir an önce yapacaktır. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

V. Demirel Hükümeti

21.07.1977-05.01.1978 arasında görev alan hükümet, AET ile olan ilişkilerin ahenkleştirilmesi için girişilen faaliyetlere azim ve kararlılıkla devam edeceğini söylemiştir. Hükümet, Toplulukla ilişkileri ekonomik kalkınmaya hız kazandıracak, dış rekabet gücü olan bir sanayi kurulmasına yardımcı olması için gerekli görmektedir. Bu anlamda menfaate hizmet edecek bir ilişkinin tesis edilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

III. Ecevit Hükümeti

05.01.1978-12.11.1979 arasında görev yapan hükümet, AET ile düğümlenen ilişkileri, kalkınma ve sanayileşmeye yarar sağlayacak şekilde düzeltilmesi için çalışılacağını belirtmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

AET ile geçiş dönemine ilişkin yapılan protokolle, ülkenin sanayileşmesi ve kalkınmasında ciddi anlamda bir engel teşkil etmektedir. Bu durum ülkenin gelişmiş ülkeler içinde ekonomik ve siyasal çıkarlarına uygun bir dış ticaret politikası izlemesine, hatta tarım ve sanayi alanında gelişmesine ciddi engel olmaktadır. Hükümet, bu anlamda ilişkilerin yeniden düzenlenmesi konusunda kararlı adımlar atacağını bildirmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

Ancak bunlar sağlanırken Türk ekonomisinin Ortak Pazarda ezilmemesine ve bağımsızlığın zarar görmemesine dikkat edilecektir. Ayrıca hükümet, yurt dışındaki işçilerin istihdam güvenceleri ve AET içindeki serbest dolaşım haklarına ilişkin ilgili hükümetler ve uluslararası örgütler nezdinde araştırma ve inceleme yapılacaktır. işçilerin haklarının ve güvencelerinin korunmasına özen gösterileceği belirtilmiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

VI. Demirel Hükümeti

12.11.1979-12.09.1980 arasında görev yapan VI. Demirel Hükümeti, Türk Dış Politikasının ülkenin coğrafi mevkisi, tarihinin gerçeklerine uyan, savunma ile ekonominin icaplarını koruyan bir şekilde yürüteceğini ve maceracı bir politika izlemeyeceğini belirtmekle birlikte, AET'ye ilişkin bir politikadan bahsetmemiştir. (<http://www.tbmm.gov.tr>, 2012)

Sonuç

1959'da başlayan Türkiye'nin AB serüveni, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile hukukî zemin kazanmış ve anlaşmanın öngördüğü ilk dönem olan hazırlık dönemine girişmiştir. Hazırlık döneminden beş yıl sonra ikinci dönem olarak öngörülen Geçiş Dönemine başlama talepleri hem Türkiye'de bazı kesimlerce hem de AET tarafından bazı kesimlerce erken bulunmuş ve sürecin biraz daha ertelenmesi, Hazırlık Dönemine devam edilmesi gerektiği söylenmiştir. Ancak her şeye rağmen, görüşmeler başlamış ve 1970'de Katma Protokolün imzalanması ve 1973'te onaylanmasıyla geçiş dönemine başlanmıştır. Ancak bu süreç, sancılı bir süreç olarak karşımıza çıkmıştır.

Dönem içindeki hükümetlerin programlarına bakıldığında, pek çok kaynakta hükümet programlarında II. Ecevit ve VI. Demirel hükümetlerinin programlarında AET'ye ilişkilerin yer almadığı söylenebilir de (Karluğ ve Tonus, 2002: 141-143), 1970-1980 arasındaki 12 hükümetten sadece VI. Demirel Hükümetinde AET ile ilişkiler yer almamıştır. Hükümet programlarında AET ile ilişkiler genelde dış politika konuları içinde yer almakla birlikte, II. Ecevit Hükümeti'nin programında AET ile ilişkiler ekonomik ilişkiler başlığı altında incelenmiştir. Hükümet programlarıdaki temel yaklaşım, AET ile ilişkilerin devamı yönünde olmuştur. Ancak, bu dönemde ilişkiler, daha eleştirel biçimde ele alınmıştır. Genel olarak ilişkilerdeki negatif unsurlara da yer verilmekle birlikte, zaman zaman Türkiye'nin Toplulukla ilişkilerde sahip olduğu avantajları kaybetmeye başladığı da dile getirilmiştir.

KAYNAKÇA

- KARLUĞ, Rıdvan ve TONUŞ, Özgür (2002). *Avrupa Birliği Kapısında Türkiye*, Ankara: Turhan Kitabevi.
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP32.htm>, (23.04.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP33.htm>, (25.04.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP34.htm>, (25.04.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP35.htm>, (26.04.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP36.htm>, (28.04.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP37.htm>, (01.05.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP38.htm>, (02.05.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP39.htm>, (02.05.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP40.htm>, (04.05.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP41.htm>, (05.05.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP42.htm>, (06.05.2012).
<http://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP43.htm>, (07.05.2012).